

УДК: 338.2

В.Г. Потапенко

Соціальна стабільність як глобальна мета інноваційного розвитку екологізації економіки

У статті розглянуті особливості процесів інноваційного розвитку і екологізації економіки. Проаналізована і визначена глобальна мета цих процесів – забезпечення соціальної стабільності.

Ключові слова: соціальна стабільність, екологічна економіка, природний капітал, стійкий розвиток, економічна безпека.

Постановка проблеми

Еволюційна синусоїда наукового стрижня економічної теорії в останні віки завжди коливалася між соціальною утопією, зарегульованою суспільством та економічно вільним саморегульованим ринком. Теорія завжди йшла за практикою економіки і була відповіддю на виклики сучасності, перш за все на потреби суспільства. Звичайно, будь-які виклики є поняттям суб'єктивним, але сприйняте великою кількістю індивідумів, зокрема уповноважених приймати управлінські рішення суспільством, трансформуються в об'єктивні передумови економічної політики, тобто практичних дій уповноважених міжнародних інституцій та держав.

Наростання дефіциту природних ресурсів та кризові екологічні ситуації в експертному середовищі та все більше, серед осіб, уповноважених суспільством приймати управлінські рішення і відповідати за соціально-економічну політику, сприймаються не просто як проблеми, а вже як глобальні загрози. Тобто такі фактори, як глобальні зміни клімату та вичерпання нафти та інших енергоносіїв тощо, стають чинниками соціальної дестабілізації.

Зважаючи на специфіку ресурсної та екологічної кризи та сучасні тенденції розвитку світової економічної системи, загрози соціальній стабільності мають глобальний характер, і їх вирішення є компетенцією не тільки державних, але й міжнародних інституцій. Останнім світовим трендом у царині економічної теорії в пошуку відповідей на нові глобальні виклики є «екологізація економіки», або навіть «зелена економіка».

Аналізуючи інноваційний розвиток у контексті екологізації економіки, до якого належить енергозбереження, зменшення обсягів викидів парникових газів, використання вторинних ресурсів при виробництві товарів, збереження біорізноманіття та природних екосистем, використання відновлювальних джерел енергії та ресурсів тощо, ми можемо бачити зміщення акцентів у майнстрімі економічної теорії до задоволення соціальних потреб, навіть за рахунок зменшення зростання макроекономічних показників. Таким чином, соціальна стабільність в умовах еколого-ресурсних загроз виступає критерієм ефективності економіки і метою інноваційної діяльності.

Потапенко Вячеслав Георгійович, кандидат географічних наук, старший науковий співробітник, Національний інститут стратегічних досліджень при Президентіві України.

© В.Г. Потапенко, 2011

Аналіз досліджень та публікацій

Інноваційна тематика є досить популярною серед вітчизняних та зарубіжних науковців. Втім, відповідно до мети дослідження нас цікавлять наукові студії стосовно еволюції до зміни економічних парадигм, якими плідно займалися Ф. Бродель, П. Герст, К. Поланьї, Е. Тофлер, П. Кругман та інші провідні вчені світу. Щодо сучасних тенденцій розвитку економічного процесу в Україні можна відзначити праці Е. Лібанової стосовно людського капіталу та праці Л. Гринів, М. Багрова стосовно природного капіталу. Дослідження базується на статистичних матеріалах ООН стосовно сталого розвитку та використовує визначення з економічного глосарію Всесвітнього банку.

Метою статті є аналіз інноваційного розвитку в контексті екологізації економіки з точки зору соціальної стабільності як основної задекларованої мети суспільно-економічної діяльності.

Виклад основного матеріалу

Під соціальною стабільністю прийнято розуміти стійкий стан соціальної системи, що дозволяє їй ефективно функціонувати та розвиватися в умовах зовнішніх і внутрішніх дій, зберігаючи свою структуру й основні якісні параметри. Механізмами, що забезпечують соціальну стабільність є соціальні інститути держави й цивільного суспільства [1]. Серед інших до функцій держави належить забезпечення соціального порядку, стабільності та стійкості суспільства [2].

На думку Макса Вебера, «головною рисою сучасної держави є володіння монополією правом на примусові заходи на конкретній території» [3]. У середні віки не існувало таких однозначних стосунків між владою і територією. Взаємне визнання державами суверенітету одна одної у найважливішому питанні сучасності, релігійному віруванні означало, що держави готові були позбутися деяких політичних цілей в обмін на придбання внутрішнього контролю та стабільності [4]. Використовуючи автономію, що була позбавлена внутрішнього втручання цією спільнотою міжнародною згодою, держави змогли нав'язати своїм суспільствам «суверенітет». Тобто виникнення сучасної держави як територіально зумовленої і політично домінантної влади частково залежало від міжнародних угод [5].

Економічна функція держави полягає у створенні передумов, необхідних для ефективної економічної діяльності суспільства. На думку прибічника економічної соціології Карла Поланьї, «економічний порядок завжди є функцією соціального, де другий забезпечує перший» [6].

У широкому розумінні інноваційна діяльність – це процес, у ході якого винахід або відкриття доводиться до стадії практичного застосування і починає давати економічний ефект, тобто сумарна економія всіх виробничих ресурсів (живої праці, капітальних вкладень, інших ресурсів, а також часу), яку одержує виробництво у результаті запровадження науково-технічних заходів, що проявляється для держави у збільшенні національного доходу. В той самий час головним критерієм соціально-економічної ефективності є ступінь задоволення кінцевих потреб суспільства і перш за все потреб, пов'язаних із розвитком людської особистості. Вирішення проблем соціального розвитку пов'язане насамперед із поняттям природи та реальним установленням нового соціального порядку, коли інновації і традиції збалансовані і не спричиняють у суспільстві негативних протиріч [7].

Інновації – це складна і диверсифікована діяльність із багатьма взаємодіючими компонентами. Визначення складу інновації утруднене тим, що більшість продуктів і, звичайно, процесів, що їх створюють, є складними системами. Інновації визначають зміни стосовно властивостей і характеристик ефективності продукту в цілому і зміни в компонентах продукту, які підвищують його ефективність, включаючи характер послуг, які він забезпечує. Інновації знаходяться в серцевині економічного прогресу. За словами І. Шумпетера, «радикальні» інновації визначають подобу значних змін у світі, тоді як «інкрементальні» інновації наповнюють собою процес змін безперервно. Він запропонував перелік різних типів інновацій [8]:

- впровадження нового продукту або якісної зміни в існуючому продукті;
- процесна інновація нова для галузі;
- відкриття нового ринку;
- розроблення нових джерел постачання сировини;
- зміни в господарській організації.

Французький історик Фернан Бродель описав принцип, за яким відбуваються підпорядкування та спрямування матеріальних потоків (благ, товарів, грошей) в економіці. Як відомо, у далекому минулому вона відповідала ланцюжку руху від того, хто виробив, до того, хто спожив або створив додаткову вартість. Феодалізм був замінений меркантилізмом, коли людство зрозуміло, що можна отримувати набагато більшу вигоду, купуючи що-небудь не для вжитку або подальшої переробки, а для перепродажу, перевезення в інше місце, зберігання до того моменту, коли це подорожчає. Ці механізми торгівлі підпорядковували собі колишні матеріальні потоки, виникли біржі. Змінилися точки отримання надприбутку, вони перемістилися від сільського господарства у сферу торгівлі. Постіндустріальна економіка – це наступна трансформація, в якій надприбуток створюється не за рахунок виробництва, а за рахунок організації нових ринків. Інноваційна економіка є наступною економічною формацією, яка приходить на зміну індустріальній економіці [9].

Вважається, що практика інноваційної економіки розпочалася в США, де стався перехід кількісних змін у якісні, коли кількість службовців в економіці країни стала більша за кількість робітників. Межа, на думку Е. Тофлера, була перейдена в 1956 році [10].

Концепція сталого (підтримуваного) розвитку, по суті, вперше поставила на широкий загальний питання про перспективи та доцільність розвитку, зокрема швидкого. Триєдина концепція сталого розвитку поєднує три складові: економічну, соціальну і екологічну [11].

Економічна складова концепції сталого розвитку використовує засади економічної теорії максимального потоку сукупного доходу Хікса-Ліндаля, який може бути вироблений за умови збереження сукупного капіталу, за допомогою якого виробляється цей дохід [12].

Праці Хікса дали старт для застосування теоретичних моделей, в яких процеси накопичення капіталу зводяться до вибору оптимального інвестиційного проекту. При постановці завдання формуються передумови – методика дисконтування майбутніх доходів, міра взаємозамінюваності між різними ресурсами, характер використовуваної індивідуальної виробничої функції і т. п.;

Природний капітал – це запас природних виробничих ресурсів, якими наділено суспільство: всі запаси в «природних коморах», які можуть використовуватися у виробничих цілях, включаючи ґрунти, воду, повітря, корисні копалини. В поняття

природного капіталу, строго кажучи, не включаються природні ресурси, що не мають форми запасу (наприклад, сонячне світло) або не є виробничими, як, наприклад, природні пейзажі, що належать до споживчих ресурсів. Природний капітал може бути таким, що відновлюється, та неповним [1].

На сьогоднішній день у світовій економіці розвинених країн пануючим стає інвайронментальна «зелена» економіка. Основною відмінністю її від попередніх економічних теорій є включення в ринковий процес «природного капіталу» і відношення до нього як частини економіки, що має здатність до самовідтворення. Така концепція економіки трансформує відношення до природних ресурсів, примушує не лише переглянути кардинальні питання відношення природи і суспільства, погляд на роль людини у світі, на його місце в природі, але й забезпечує економічний розвиток та соціальну стабільність шляхом залучення природи до структури капіталу і продуктивних сил [13].

Микола Багров вбачає необхідність інтерналізації якостей довкілля, тобто переведення їх з екстерналій (зовнішніх чинників економічного процесу) у внутрішні параметри економічної системи. У цьому випадку використання природного потенціалу, будучи в явному вигляді відбитим в економічних показниках, стане підкорятися загальній вимозі економії витрат і буде складовою частиною економічного механізму природокористування і економіки в цілому [13].

Величина природного потенціалу повинна визначатися, спираючись на монопольну ренту, яка виникає через унікальність природних об'єктів, а розрахунок здійснюється на основі попиту, при цьому мова не йде про ренту і рентний податок відповідно на необхідні умови життя людей, мається на увазі лише те, що може розглядатися як предмет розкоші. Використання такого механізму, як монопольна рента, в економічному процесі дозволить частину її повертати у формі дотацій.

Відповідно до цієї концепції передбачається оптимізація використання обмежених ресурсів і використання екологічних – природо-, енерго-, і матеріалозберігаючих технологій, включаючи видобуток і переробку сировини, створення екологічно прийнятної, мінімізацію, переробку та знищення відходів.

Економічна теорія передбачає збереження як природного, так і людського капіталу. Проте при вирішенні питань про те, який капітал повинен зберігатися (наприклад природний або людський капітал) і якою мірою різні види капіталу взаємозамінні, а також при вартісній оцінці цих активів, особливо екологічних ресурсів, виникають проблеми правильної інтерпретації і підрахунків.) Соціальна складова сталого розвитку орієнтована на людину і спрямована на збереження стабільності соціальних і культурних систем, на скорочення числа конфліктів між людьми. Важливим аспектом цього підходу є справедливе розділення благ. Збереження культурного капіталу і різноманіття в глобальних масштабах використання практики стійкого розвитку невідоміючих культур.

Для досягнення сталого розвитку сучасному суспільству потрібно створити більш ефективну систему ухвалення рішень, що враховує історичний досвід та заохочує плюралізм. Важливим досягненням є справедливість при розподілі ресурсів та умов життєдіяльності не тільки в наш час але й для прийдешніх поколінь.

У рамках концепції людського розвитку особа є не об'єктом, а суб'єктом розвитку. Спираючись на розширення варіантів вибору людини як головну цінність, концепція стійкого розвитку має на увазі, що людина повинна брати участь у процесах, які

формують сферу його життєдіяльності, сприяти прийняттю і реалізації рішень, контролювати їх виконання.

Аналіз сучасного рівня людського розвитку та сформульована концепція визначають чотири пріоритетні напрями людського розвитку в Україні [14]:

- підвищення ролі кожної окремої людини в суспільстві, розширення її можливостей власною волею вирішувати свою долю, тобто приймати рішення і нести за нього відповідальність;
- забезпечення соціальної справедливості стосовно кожної людини – в розподілі доходів та оплаті праці залежно від її якості, інтенсивності та кількості, в доступі до освіти, до послуг охорони здоров'я, до роботи, до соціальних благ;
- досягнення повної продуктивної зайнятості, яка на відміну від сучасного стану забезпечувала б не тільки соціальний статус, а й добробут працівників, стимулювала б легальну ефективну діяльність, а не орієнтацію на тіньову економіку;
- досягнення екологічної безпеки, що передбачає два напрями: по-перше, ліквідацію наслідків Чорнобильської катастрофи та наслідків нерационального використання природних ресурсів, по-друге, розроблення комплексу заходів, які унеможливають повторення у майбутньому будь-яких техногенних катастроф.

Базисним принципом концепції людського розвитку є не постійне надання злидненим верствам і країнам гуманітарної допомоги, а стимулювання їхнього розвитку, підвищення їхньої ролі в суспільстві, розширення можливостей вибору способу життя, можливостей прийняття рішень стосовно своєї долі, але одночасно й посилення відповідальності за прийняте рішення і його виконання. Будь-яка серйозна трансформація суспільства у сфері економіки чи політики неможлива без активної підтримки з боку населення.

Людський капітал – це сформований або розвинений у результаті інвестицій і накопичений людьми (людиною) певний запас здоров'я, знань, навичок, здібностей, мотивацій, який цілеспрямовано використовується в тій чи іншій сфері суспільного виробництва, сприяє зростанню продуктивності праці й завдяки цьому впливає на зростання доходів (заробітків) його власника.

Виникнення поняття «людський капітал» та інвестування у людський капітал викликало створення численних методів оцінки його обсягу, економічної ефективності тощо. Трагування витрат на освіту, охорону здоров'я та інші аналогічні цілі як витрат інвестиційного типу відкрило перед економічним аналізом нові перспективи. Капітальні блага можуть продуктивно використовуватися впродовж тривалого періоду часу. Таким чином, виникає необхідність виміру обсягу не тільки поточних вкладень, але й акумульованого людського капіталу.

У даний час на базі теорії і практики людського капіталу формується і удосконалюється успішна парадигма розвитку США і провідних європейських країн. На основі теорії людського капіталу Швеція модернізувала свою економіку і повернула в 2000-х роках лідерські позиції у світовій економіці. Фінляндія за історично короткий період часу зуміла перейти від сировинної в основному економіки до інноваційної економіки.

З екологічного погляду, стійкий розвиток повинен забезпечувати цілісність біологічних і фізичних природних систем. Особливе значення має життєздатність екосистем, від яких залежить глобальна стабільність всієї біосфери. Більш того, поняття «природних» систем і ареалів проживання можна розуміти широко, включаючи в них створене людиною середовище, таке, як, наприклад, міста. Основна увага приділяється

збереженню здібностей до самовідновлення і динамічної адаптації таких систем до змін, а не збереження їх у деякому «ідеальному» статичному стані. Деградація природних ресурсів, забруднення довкілля і втрата біологічної різноманітності скорочують здатність екологічних систем до самовідновлення.

Економічний і соціальний елементи, взаємодіючи один з одним, породжують такі нові завдання, як досягнення справедливості усередині одного покоління (наприклад, стосовно розподілу доходів) і надання цілеспрямованої допомоги бідним верствам населення. Механізм взаємодії економічного і екологічного елементів породив нові ідеї стосовно вартісної оцінки та інтерналізації (обліку в економічній звітності підприємств) зовнішніх дій на довкілля. Нарешті, зв'язок соціального і екологічного елементів викликав інтерес до таких питань, як дотримання прав майбутніх поколінь і участі населення в процесі прийняття рішень.

Концепція стійкого розвитку дозволила по-новому поглянути на саме поняття «економічна ефективність». З'ясувалося, що довгострокові економічні проекти, при здійсненні яких беруться до уваги природні закономірності, врешті-решт виявляються економічно ефективними, а здійснювані без урахування довгострокових екологічних наслідків – збитковими.

За розрахунками Всесвітнього банку, в складі національного багатства США основні виробничі фонди (будівлі, споруди, машини та устаткування) становлять лише 19%, природні ресурси – 5%, а людський капітал 76% [15]. Тому все більша частина дослідників вважає людський капітал найбільш цінним ресурсом постіндустріального суспільства, набагато ціннішим, ніж природне або накопичене багатство. Вже зараз у всіх країнах людський (інтелектуальний) капітал визначає темпи економічного розвитку і науково-технічного прогресу.

Неолібералізм сприяє посиленню капіталізації інновацій і гальмує процес їх соціалізації. Для країн із розвинутою економікою криза настає внаслідок домінування в економічному зростанні фінансового фактора. Для менш розвинених – за рахунок поступового руйнування їх інноваційного потенціалу. Останнє повною мірою стосується України. Тому в 2009 році був розроблений законопроект, внесений до профільного комітету Верховної Ради «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» [16]:

Глобалізація сприяла поширенню в світі неоліберальної економічної доктрини, яка ставить вільний ринковий обмін в основу всіх людських відносин, абсолютно лібералізує економічне життя, звільняє капітал від контролю держави та суспільства. Найбільш ортодоксальна модель неолібералізації передбачає відсторонення держави від втручання в економіку. За такою моделлю здійснювалися ринкові реформи в нових пострадянських країнах, зокрема в Україні.

В умовах лібералізації економічного життя відбувається відокремлення грошового капіталу від матеріального виробництва та його зростання і накопичення головним чином шляхом нарощування фінансових угод. Інноваційний фактор забезпечував в розвинених країнах до 70% і більше економічного зростання, в умовах лібералізації ринку головним фактором зростання стали гроші.

Неолібералізм, віддаливши державу від безпосередньої участі в економічному процесі, не просто призвів до відриву фінансової системи від матеріального виробництва й до перенесення конкуренції у сферу фінансових операцій, але й, створив умови для зростання спекулятивної компоненти в економіці. На початку 90-х років

XX ст. 10% міжнародних фінансових угод належали до реальної економіки, а 90% стали спекулятивними.

Зростаюча залежність національної економіки від зовнішніх факторів, у тому числі негативних, обмеженість і висока ціна енергетичних ресурсів, необхідність більш раціонального використання сировинної бази і робочої сили мають бути стимулом для використання інновацій задля підвищення потенціалу віддачі від наявних у країні та імпортованих з-за її меж ресурсів, переходу вітчизняної економіки до стандартів економічно безпечного виробництва і споживання з метою забезпечення сталого економічного розвитку в цілому.

Хоча Україна є однією з найбільш багатих країн світу на природні ресурси, їх використання в національній економіці є вкрай нерациональним. По-перше, залишається дуже високою ресурсоемісність ВВП, яка в 2–3 рази перевищує середній рівень, властивий країнам ЄС. По-друге, зберігається низький рівень глибини переробки мінеральної сировини. По-третє, зростають обсяги експорту сировини і продукції з неї. Так, сьогодні Україна експортує понад 85% металу, що виробляє вітчизняна металургія.

Розширення використання власних мінеральних ресурсів, особливо надмірне експортування сировини і продукції з неї з низьким рівнем доданої вартості, викликають для України не тільки негативні економічні наслідки, а й екологічні, зокрема, забруднюється навколишнє середовище, посилюється деградація земель, зростають техногенні загрози. У сукупності з кліматичними змінами і загрозами вони суттєво впливають на вибір державних рішень стосовно забезпечення ефективного сталого економічного розвитку країни. Ці рішення можуть базуватися лише на нових знаннях, високих технологіях та інноваціях.

Як тільки розробки досягають наступного рівня, інноваційні компанії зростають до стану, коли стають цікавими для більших корпорацій, інноваційних і венчурних фондів та інших організацій. Таким чином, ще до етапу доведення майбутніх розробок до дослідних зразків ринок розігривається, починають притягуватися іноземні інвестори, виробничі компанії, що купують розробки, на основі яких вони зможуть запустити технологічні новинки.

Наприклад, корпорація Інтел, оголошуючи, що до 2015 року вона створить комп'ютер на основі нанотехнологій, вже сьогодні забезпечує зростання своїх акцій. У кінці процесу йде заміщення капіталу кінцевим споживачем виробів, в яких зібрані найрізноманітніші розробки, про які він знає лише те, що міститься в їх рекламі. При цьому ніхто не фінансує весь ланцюжок від наукової ідеї до кінцевого виробу.

Заміщення капіталів відбувається на декількох ринках одночасно. На кожному подальшому етапі інноваційного процесу заміщення відбувається зі все більшою вигодою. Інноваційна економіка побудована на тому, що ще неіснуючі розробки або ідеї, більшість із яких не має практичного значення самі по собі, уже зараз закладаються в основу нових ринків інноваційних продуктів. Заміщення капіталів відбувається кілька разів. У інноваційній економіці – основний процес заміщення капіталів – заміщення фізичного і природного капіталів людським капіталом.

Інноваційна економіка передбачає надлишкову кількість агентів на кожній стадії інноваційного процесу: надлишок знань, ідей, розробок, патентів, компаній, підприємців, інфраструктур.

Надлишок наукових відкриттів і ідей ініціюється незалежно від того, чи будуть вони коли-небудь доведені до виробництва і споживача. Незалежно від цього відбувається стимулювання утворення різних компаній – розробників. Це робиться за рахунок

будівництва центрів колективного користування науковим устаткуванням, технопарків, особливих податкових зон, пільг і дотацій.

Одночасно з цим повинен створюватися надлишок фінансових інститутів, задіяних в інноваційній економіці, щоб інвестори конкурували між собою за покупку акцій.

До основних напрямків інноваційної діяльності в галузі екологізації економіки можна віднести такі групи технологічних розробок:

- розроблення енергоекономного промислового обладнання;
- теплоізоляція приміщень;
- розроблення промислового обладнання, що дозволяє використовувати відновлювальні джерела енергії: вітрова, гідро-, сонячна, енергія припливів тощо;
- розроблення технологій виробництва продуктів з вторинних ресурсів;
- розроблення технології переробки та утилізації відходів;
- розроблення нешкідливих для людини побутових матеріалів;
- вирощування органічних продуктів сільського господарства;
- розроблення технологій та промислового обладнання для очищення викидів у повітря та скидів у воду;
- технологія сортування та утилізації сміття;
- створення економних та електричних автомобілів;
- енергозберігаючі побутові прилади;
- створення та використання заповідних територій тощо.

Забезпечення соціальної стабільності відбувається не безпосередньо шляхом розвитку нових технологій, а через розуміння лідерами громадської думки, а за ними всім суспільством, що відбувається невпинна робота щодо протидії екологічним загрозам шляхом впровадження нових технологій, які зменшують негативний вплив на навколишнє природне середовище. Відповідно знижуються ризики негативного впливу на умови життєдіяльності людини та знижується ймовірність планетарної катастрофи.

Метою діяльності інноваційної економіки звичайно є економічна ефективність. Але ефективність це ще не все, вважає Нобелівський лауреат Пол Кругман [17], зокрема, немає ніяких підстав вважати, що вільні ринки дадуть результат, який ми вважаємо справедливим.

Так, ефективність ринку не впливає, скажімо, на гарантування медичного страхування, допомоги малозабезпеченим тощо. Але логіка економіки говорить, що ми повинні прагнути до досягнення соціальних цілей за допомогою «післяринкового» втручання. Тобто ми повинні дозволити ринкам робити свою роботу для забезпечення ефективного використання ресурсів країни та використовувати податки і трансфери, щоб допомогти соціально незахищеним верствам населення, які фактично проходять поза ринковими відносинами.

Але якщо ринок вимагає витрат на людей, які не є частиною обміну? Що робити, якщо продасте, і я можу купити за взаємною вигодою, але процес виробництва товару включає скиди токсичних відходів, що потрапляють у питну воду, що її використовують інші люди?

Коли є негативні зовнішні ефекти, тобто витрати, які завдаються іншим економічним суб'єктам. Не сплачуючи ціну за свої дії, не можна вважати, що ринкова економіка сама відрегулює процес. Відповідь на це дає екологічна економіка.

Висновки

1. Одним із сучасних процесів практики економічної діяльності є наростання обсягів інноваційної складової господарства, особливо у розвинених країнах та тих, що інтенсивно розвиваються. Інноваційна економіка максимально використовує інтелектуальний потенціал та нові технології, зокрема, сприяє швидкому обертанню і заміні капіталів, формує нові ринки, трансформує організаційну структуру господарства, що в цілому сприяє зростанню ефективності.

2. Іншою складовою економічного життя є суцільна глобалізація всіх соціально-економічних процесів, що ґрунтується на використанні сучасних інформаційних технологій та пріоритетів уніфікації в галузі технології, культури мови, моди, стилю життя, якості промислових товарів тощо.

3. Третім важливим глобальним соціально-економічним процесом є ускладнення доступу до природних ресурсів та порушення природних умов життєдіяльності населення. Це призводить до певного дефіциту і подорожчання природних умов та ресурсів, а деякими дослідниками розглядається як наростання глобальної екологічної та ресурсної кризи.

4. Економічна ефективність, навіть на основі інновацій, є метою діяльності підприємств та, можливо, їх власників, але ні в якому разі не може бути самою метою для людства. Звичайно, це людський розвиток, який включає в себе багато компонентів, таких, як фізичне та психічне здоров'я, можливості соціальної та творчої реалізації, соціальна справедливість, освіта та продуктивна зайнятість, екологічна безпека тощо.

5. Процес розвитку інноваційної економіки сприяв формуванню та збільшенню відносної вартості людського капіталу у національному багатстві розвинених країн. Саме ця пропорція відносної ємності людського капіталу є індикатором розвитку економіки держави. Тому завдання економіки України – всіляко підвищувати інноваційні технології, в тому числі для формування людського капіталу.

6. Процес екологізації економіки є наступним етапом глобального розвитку. З одного боку, за свою мету він має цілі людського розвитку, а з іншого – є його складовою. Процеси екологізації економіки відбуваються, головним чином, шляхом інноваційної економічної діяльності та мають на меті соціальну стабільність та людський розвиток.

7. Екологізація економіки приводить до інтерналізації вартості природних умов та ресурсів до природного капіталу. Все це приводить до зростання вартості національного багатства країн, що застосовують інноваційну економіку та є основним напрямком розвитку людства.

1. *Экономический глоссарий* Всемирного банка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.worldbank.org.
2. *Комаров М. С.* Введение в социологию / М. С. Комаров. – М., 1994. – 242 с.
3. *Weber M.* Economy and Society / M. Weber. – New York : Bedminster Press, 1968. – 315 p.
4. *Hirst P. Q.* The International origins of national sovereignty // P. Q. Hirst From Statism to Pluralism, London: UCL Press, 1997. – P. 15–21.
5. *Герст П.* Сумніви в глобалізації. Міжнародна економіка і можливості керування ; пер. з англ. П. Герст, Г. Томсон. – К. : К.І.С., 2002. – 306 с.
6. *Polanyi K.* Primitive, Archaic and Modern Economics / K. Polanyi – London, 1968 – 234 p.
7. *Полулях В.* Теорії питання соціального порядку. / В. Полулях // Персонал. – 2007. – № 7. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.info-prensa.com/article-15.html>.

8. *Nelson R. An Evolutionary Theory of Economic Change* / R. Nelson, S. Winter – Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1982. – 236 p.
9. *Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV–XVIII ст.*; пер. з франц. Фернан Бродель. *Ігри обміну*. – К. : Основи, 1997. – Т. 2. – 585 с.
10. *Тоффлер Э. Третья волна* / Э. Тоффлер. – М. : АСТ, 2004. – 784 с.
11. *ООН и устойчивое развитие*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org/ru/development/sustainable/>.
12. *Петров К. Экология человека* / К. М. Петров. – СПб. : Химиздат, 1999. – 190 с.
13. *Багров Н. Природный капитал – основа региональной экономики* / Н. В. Багров // *Культура народов Причерноморья*. – 2007. – № 21 – С. 235–238.
14. *Людський розвиток в Україні: інноваційний вимір* : монографія ; ред.: Е. М. Лібанова ; Ін-т демографії та соц. дослідж. НАН України, Прогр. розв. ООН в Україні. – К., 2008. – 316 с.
15. *Майбуров И. Эффективность инвестирования и человеческий капитал в США и России* / И. Майбуров // *Международная экономика и международные отношения*. – № 4. – 2004 – С. 3–13.
16. *Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/p>.
17. *Krugman P. Building a Green Economy* / Paul Krugman // *The New York Times* – April 7, 2010. – P. 3–4.

Отримано 27.01.2011 р.

В.Г. Потапенко

**Социальная стабильность как глобальная цель
инновационного развития по экологизации экономики**

В статье рассмотрены особенности процессов инновационного развития и экологизации экономики. Проанализирована и определена глобальная цель этих процессов как обеспечение социальной стабильности.

Ключевые слова: социальная стабильность, экологическая экономика, природный капитал, устойчивое развитие, экономическая безопасность.

V.G. Potapenko

Social stability as a global aim of innovative development in environmental economy

The article describes the features of processes of innovation development in the environmental economy. Analyze and determine the global goal of these processes as ensuring social stability.

Keywords: social stability, environmental economics, natural capital, sustainable development, economic security.